

Apariția ediției complete a *Istoriei* lui Onisifor Ghibu reprezintă unul dintre evenimentele editoriale importante ale acestui an. Cartea sa, scoasă în condiții tehnice excepționale, bogat ilustrată, asemeni cataloagelor de carte veche românească, va rămâne mereu un util instrument (din păcate rar, căci tirajul s-a limitat la circa 2 700 ex.) în mîna dascălilor școlii românești, a îndrumătorilor poporului, a cercetătorilor istoriei cărții și culturii noastre vechi, a tuturor acelor care cu dăruire învață și scriu cultura românească.

FLORIAN DUDAȘ

ION CICALĂ, Mișcarea muncitorească și socialistă din Transilvania, 1901—1921, Editura politică, București, 1976, 294 p.

Lupta clasei muncitoare pentru o societate mai bună a constituit pentru istoriografia noastră contemporană o temă foarte frecvent abordată. Dar dacă pentru istoria mișcării muncitorești și socialiste din vechea Românie existau o serie de lucrări, referitor la lupta proletariatului transilvănean s-a scris relativ puțin, lipsind o lucrare de mai mari proporții. De aceea, cartea pe care ne-am propus să o prezentăm în câteva cuvinte, apare tocmai din necesitatea de a pune la dispoziția publicului larg aspecte nu îndeajuns cunoscute ale mișcării muncitorești și socialiste din Transilvania primelor două decenii ale secolului al XX-lea.

În *Introducere*, autorul își propune „... să prezinte locul și rolul pe care mișcarea socialistă din Transilvania, într-o strînsă și frățească colaborare cu mișcarea socialistă din întreaga Românie, l-a avut în asigurarea progresului societății românești în primele două decenii ale secolului al XX-lea” (p. 6). Și trebuie să recunoaștem că cercetătorul Ion Cicală și-a îndeplinit exemplar cele propuse, avînd în vedere și faptul că tema aleasă era deosebit de pretențioasă, dată fiind complexitatea vieții sociale și politice din Transilvania acestei epoci, și a reușit să închege o lucrare valoroasă îndeosebi prin originalitatea ei. Iar originalitatea ei, constă, credem, în unghiul de vedere nou din care este privită perioada respectivă, de pe poziții profund marxiste. Citind lucrarea, îți rămîn întipărite în minte, fără să vrei, câteva idei care o străbat ca niște fire roșii de la un capăt la altul, și în jurul cărora se axează toată prezentarea faptică.

Mai mult decît în alte părți, în volumul de față este reflectată lupta muncitorimii transilvănene în strînsă legătură cu lupta fraților lor de peste Carpați. Activitatea secției române a Partidului Social-Democrat din Ungaria s-a interpătruns cu cea a socialiștilor din vechea

România și doar faptul că îi despărțea o graniță politică arbitrară îi împiedica în realizarea unei unificări organizatorice. Legăturile sînt, însă, deosebit de frecvente și se manifestă prin ziarele care circulau de o parte și de alta a graniței, prin broșurile și traduceri în limba română după operele lui Marx și Engels, făcute în România, dar care ajungeau și în Transilvania, prin schimbul de delegații cu ocazia congreselor. Toate acestea au avut un mare rol în clarificarea ideologică a socialiștilor transilvăneni și le-au permis să adopte pozițiile cele mai juste în evenimentele ce au urmat. „Legăturile strînse, pe care secția română le avea cu conducerea centrală a mișcării muncitorești și socialiste din România veche — arată autorul —, au avut astfel un rol important atît pentru dezvoltarea conștiinței revoluționare a muncitorilor români din Transilvania, cît și pentru cimentarea unității de clasă a proletariatului de pe întreg cuprinsul țării noastre” (p. 157). Unitatea este demonstrată și de programele adoptate, în multe privințe asemănătoare. Legăturile cu România le-au permis socialiștilor români transilvăneni să-și formuleze, în problema națională, un punct de vedere diferit de cel al conducerii P.S.D.U., care refuza chiar și punerea în discuție a problemei menționate. Unitatea de acțiune a proletariatului român va ieși cu pregnanță în evidență mai ales după 1 Decembrie 1918, cînd se va evolua treptat spre o unificare totală.

O altă idee directoare, ce se desprinde, este aceea a înțelegerii de către conducerea secției române a social-democrației transilvănene, a necesității împletirii luptei sociale cu cea națională, a necesității luptei comune a tuturor forțelor democratice pentru realizarea marelui deziderat ce stătea în fața poporului nostru: desăvîrșirea unității naționale. În perioada *noului activism*, cînd deputații români luptau în parlamentul de la Budapesta pentru drepturi naționale: „Fără a renunța la lupta de clasă, reprezentanții mișcării socialiste transilvănene au înțeles caracterul democratic al luptei reprezentanților mișcării naționale în parlament și în afara lui și au căutat să coalizeze toate energiile pentru dobîndirea de drepturi și libertăți cetățenești” (p. 69). Autorul subliniază faptul că: „Meritul socialiștilor transilvăneni de a fi înțeles just însemnătatea și rolul mișcării naționale în ansamblul luptei proletariatului, pentru accelerarea progresului social, este cu atît mai mare, cu cît în acel timp ... în mișcarea socialistă din Austro-Ungaria se subaprecia problema națională” (p. 164).

Precipitarea evenimentelor în problema unirii, pe fundalul revoluției burghezo-democratice ce cuprinsese întreaga Transilvanie, găsea pe socialiști în prima linie a frontului luptei întregului popor pentru împlinirea unui ideal ce stăruia de veacuri în mințile și inimile atîtor generații de patrioți români. Îi aflăm formînd pe baze de paritate, împreună cu reprezentanții Partidului Național Român, a Consiliului

Național Român Central, îi găsim prezenți la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, nu numai prin cei 150 de delegați, dar și prin eșaloanele de muncitori veniți, cu steaguri roșii în frunte, din Valea Jiului și din părțile Banatului, îi găsim prin revendicările radicale trecute în Rezoluție, îi găsim, în sfârșit, prezenți la lucrările Marelui Sfat Național. Socialiștii români au fost învinuiți din această cauză de trădare, de alianță cu dușmanul de clasă, cu burghezia. Afirmatia este însă cu totul falsă, pentru că așa cum fin sesizează Ion Cicală: „Mergînd umăr la umăr cu toate forțele democratice în lupta pentru eliberare națională, socialiștii transilvăneni nu au renunțat la satisfacerea dezideratelor sociale din programul mișcării muncitorești” (p. 276). Acest adevăr este certificat de contradicțiile ce izbucnesc între membrii social-democrați și cei burghezi ai Marelui Sfat Național, conflict ce culminează cu refuzul reprezentanților clasei muncitoare de a mai participa la dezbaterile acestui organ.

Luptînd pentru drepturi naționale, socialiștii români nu și-au părăsit poziția internaționalistă — ar fi a treia idee centrală a lucrării — și nici nu se putea altfel, date fiind realitățile din Transilvania, unde alături de muncitorii români, trăiau și munceau și muncitori maghiari, germani și de alte naționalități. Suportînd aceeași exploatare ei „... au luptat umăr la umăr pentru o viață mai bună și au asigurat prin munca și lupta lor progresul societății pe aceste meleaguri” (p. 43), sau cum scria organul de presă al social-democrației transilvănene, ziarul *Adevărul*: „Cînd este vorba să aruncăm lanțurile grele de pe miinile noastre și jugul greu de pe grumajii noștri, toți de o națiune ținem, de națiunea muncitorilor”. De aceea, promovarea intereselor tuturor muncitorilor din Transilvania indiferent de naționalitate este o constantă a luptei socialiștilor români. Și acest lucru l-au demonstrat cu prisosință, atît la 1 Decembrie 1918, cînd în Rezoluția Marii Adunări Naționale au inclus drepturi largi pentru minorități, cît și după desăvîrșirea Unirii.

Dacă adăugăm la cele spuse pînă acum și consecvența cercetătorului în a urmări interesul pe care-l manifestau socialiștii transilvăneni pentru mișcarea țărănească, avem o privire de ansamblu asupra osaturii volumului lui Ion Cicală și ne dăm seama, de evoluția în cursul celor două decenii, a mișcării muncitorești și socialiste de pe tot cuprinsul țării, spre forme organizatorice superioare, culminînd cu crearea, în mai 1921, a Partidului Comunist Român.

Originalitatea, profunzimea analizei materialului documentar și justa lui interpretare, accesibilitatea stilului, sînt doar cîteva din calitățile lucrării, suficiente însă pentru a o recomanda cititorilor.

BARBU ȘTEFANESCU